

การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตร สามเณรสีหะ

Application of Buddhist Teaching methods as Guidelines for Teaching Sakayabutra Samanerasisha

พระปลัดวีระ รสสุข
Phrapalad Veera Rossuk

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
E-mail: paladveera@gmail.com

Received April 29, 2024; Revised August 25, 2024; Accepted August 28, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาพุทธวิธีการสอนในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ และเพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร และอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 13 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า พุทธวิธีการสอนในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นวิธีที่พระพุทธเจ้าใช้สอนกับพุทธบริษัท 4 วิธี การเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ ในเบื้องต้นเป็นการปลูกฝังในเรื่องระเบียบวินัย ปลูกฝังให้เกิดความพอใจในการศึกษาเล่าเรียน และพยายามให้สามเณรใช้ความคิด เน้นให้ใช้ความจำเป็นหลัก จำแม่แบบต่าง ๆ และเรื่องของระเบียบวินัยเน้นในส่วนของความตั้งใจ และทำความเข้าใจด้วย คือสอนในหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งศีล เน้นในเรื่องของระเบียบวินัย เรื่องการเรียน สมาธิ เน้นการนั่งห่มผ้า การตั้งใจเรียน มีจิตใจจดจ่ออยู่กับครู อาจารย์ ปัญญา การทำความเข้าใจในสิ่งที่เรียน เป็นการสอนสามเณรตามหลักไตรสิกขา การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ เนื่องจากสามเณรมาจากหลากหลายพื้นที่ มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน มีการพูดคุยทำให้สามเณรเกิดความเข้าใจ พร้อมทั้งจะเปิดใจแล้วเรียนรู้ร่วมกัน สอนไปตามเนื้อหาที่ได้วางแผนและปรับเปลี่ยนไปตามทักษะของสามเณร โดยการอธิบายซ้ำ ๆ พูดซ้ำ ๆ เพื่อให้สามเณรมีความเข้าใจตรงตามที่สอน หากสามเณรทำไม่ถูก ก็จะไม่บอกว่าผิดในทันที แต่จะบอกสิ่งที่ถูกไปแทน และอบรมในเรื่องการพูดคุย การเดินผ่านผู้ใหญ่ การกราบ การไหว้ จะมีการสอบถามหลังเรียน เมื่อสามเณรตอบไม่ถูก ก็จะไม่บอกผิดในทันที จะอธิบายและบอกสิ่งที่ถูกไปแทน ทำให้เกิดกระบวนการคิดทบทวน ทำให้การเรียนรู้ครบองค์มากกว่าแค่การท่องจำ

คำสำคัญ: พุทธวิธีการสอน; ศากยบุตรสามเณรสีหะ; มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This article aimed to study the (1) Buddhism and teaching methods in Buddhist scriptures. (2) To study the teaching methods of Sakyabutra Samanerasiha and to study the application of Buddhist teaching methods as a guideline for teaching Sakayabutra Samanerasiha. This research it is qualitative field research using in-depth interviews. The tools used include in-depth interviews. Important information providers include administrators and teachers of Mahavajiralongkorn Pali Theravada Rajavidyalaya, totaling 13 figures/person.

The research results found that Buddhist teaching methods in Buddhist scriptures, there are 4 methods it is a method that the Buddha used to teach to the Buddhist community. The teaching of Sakayabutra Samanerasiha novices initially, it is about instilling discipline. Awaken my desire to be satisfied in education, and try to make novices use their thinking emphasis is placed on using memory as the main thing, memorizing various templates, and the matter of discipline emphasizes on intention, and understand as well that is, teaching the three principles of morality, concentration, and wisdom, with morality emphasizing discipline. Regarding studying meditation, emphasizing the importance of wearing cloth. study hard have a mind focused on teacher, wisdom, understanding of what is learned, it is teaching novices according to the Threefold Principles. Application of Buddhist teaching methods as a guideline for teaching Sakayabutra Samanerasiha novices. Because novices come from many different areas. have different knowledge bases, there is a discussion that builds the novices' trust. ready to open your heart and learn together, teach according to the planned content and adjust according to the novice's skills by explaining repeatedly, speaking repeatedly so that novices have an understanding exactly as taught. If the novice doesn't get it right, I won't say it's wrong right away. Instead, it will tell you what was right, and training in talking Walking past adults, bowing, and paying respects, there will be questions after class. When a novice doesn't answer correctly, I won't say it's wrong right away. Will explain and tell what is going on instead it causes a process of thinking and reviewing. make learning more complete than just memorization.

Keywords: Buddhist Teaching Methods; Sakayabutra Samanerasiha; Mahavajiralongkorn Pali Theravada Rajavidyalaya

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั่วไปจนแยกกันไม่ออก พระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นบรรพชิตในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่ศึกษาปฏิบัติธรรม เผยแผ่คำสอน สืบต่อพระพุทธศาสนา มีคุณธรรมและหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของพระภิกษุที่สัมพันธ์กับคฤหัสถ์ ได้แก่ การให้ความอนุเคราะห์ชาวบ้าน ตามหลักปฏิบัติในฐานะที่พระภิกษุ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ. ปยุตฺโต, 2559)

การเรียนบาลีแบบภาษาไทย หรือ บาลีสนามหลวง ซึ่งอดีตสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ ท่านเห็นว่าคัมภีร์ของเก่ายังมีดี ยังมีอีกมาก จึงคิดที่จะนำกลับมาเรียนมาสอน ซึ่งคัมภีร์เก่าเป็นของละเอียด พิสดาร ลึกซึ้ง จึงจำเป็นต้องรักษาไว้ แต่ทรัพยากรบุคคลตั้งแต่เด็ก เราขาดช่วงในการพัฒนา พอเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้ามาบวช ก็มุ่ง

ตรงไปเรียนบาลีสนามหลวง มุ่งตรงไปเรียนบาลีปริยัติสามัญ แต่บาลีโบราณ ไม่มีใครจัดการเรียนการสอนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย พระเทพสุวรรณเมธี (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) จึงมีความคิดว่าในเมื่อเราเป็นมหาวิทยาลัยที่มีสถานภาพรับรอง มีกฎหมายรับรอง เราควรที่มุ่งตรงไปที่ทรัพยากรที่มากที่สุดของคณะสงฆ์ ก็คือ สามเณร จึงเป็นเหตุให้ตั้งโรงเรียนศากยบุตรสามเณรสี่หะขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏวราวุฒวิทยา ซึ่งเป็นสถาบันสำหรับการจัดการศึกษาคัมภีร์บาลีเถรวาท ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศาสนทายาทเพื่อสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณี สร้างจิตสำนึก ความรัก ความกตัญญูต่เวทีต่าต่อสถาบัน พร้อมรักษาสืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ไร้พรมแดน เป็นโลกแห่งอนาคต ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยพลังแห่งเทคโนโลยี และภาษาเพื่อการสื่อสารสากล สถาบันสงฆ์จำเป็นที่ต้องรีบดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิธีการพัฒนาศาสนทายาทตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคลากรสงฆ์ที่สามารถเผยแผ่พุทธธรรมแก่ชาวโลกได้อย่างเป็นสากล

บทความวิจัยนี้นำเสนอการประยุกต์พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนสามเณรจากที่เด็กต้องจากออกจากเรือน ต้องห่างพ่อแม่เพื่อมาศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนประจำนั้น จำเป็น ที่มีแนวทางการฝึกอบรมช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถพัฒนาบุคลิกภาพ ช่วยลดเวลาในการเรียนรู้ เพิ่มเติมประสบการณ์การศึกษา ซึ่งวิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้น เมื่อจะทรงสอนใครแต่ละครั้งประกอบด้วย การวิเคราะห์ผู้ฟัง กำหนดรู้บริบทของผู้ฟัง กำหนดเนื้อหาสาระที่จะทรงใช้สอน รูปแบบการนำเสนอ วิธีการนำเสนอ ลดส่วนที่เกินและเพิ่มส่วนที่พร่อง การประเมินผล และการติดตามผล พระพุทธเจ้าทรงอาศัยองค์ประกอบหลายๆ อย่างในการสอนบุคคลระดับต่างๆ ที่มีพื้นฐานความรู้ สติปัญญาที่แตกต่างกัน พระองค์ได้ประยุกต์คำสอนออกเป็นแต่ละลักษณะให้มีความเหมาะสม ในการสั่งสอน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสอนในพระคัมภีร์พุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสี่หะ
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตร

การทบทวนวรรณกรรม

พุทธวิธีการสอน

พุทธวิธีการสอน คือ วิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สอนพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา หรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ ตัวอย่างเช่น 1) แบบสากัจฉา หรือ การสนทนา 2) แบบบรรยาย 3) แบบตอบปัญหา และ 4) แบบวางกฎข้อบังคับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) วิธีการสอนของพระพุทธองค์นั้นปรากฏอยู่แล้วในพระไตรปิฎก และคัมภีร์อรรถกถา เป็นต้น ถ้าพระพุทธองค์ทรงตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรดใคร เขาผู้นั้นย่อมได้บรรลุผลไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงวิธีสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า มีหลักการในการสอน 10 ประการ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตโต, 2561) คือ 1) การยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ 2) การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา 3) การใช้อุปกรณ์การสอน 4) การทำเป็นตัวอย่าง 5) การเล่นภาษา เล่นคำ และใช้คำในความหมายใหม่ 6) อุปมาเลือกคน และการปฏิบัติรายบุคคล 7) การรู้จักจังหวะและโอกาส 8. ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ 9) การลงโทษและให้รางวัล และ 10) กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

โรงเรียนวิถิพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนา ตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ

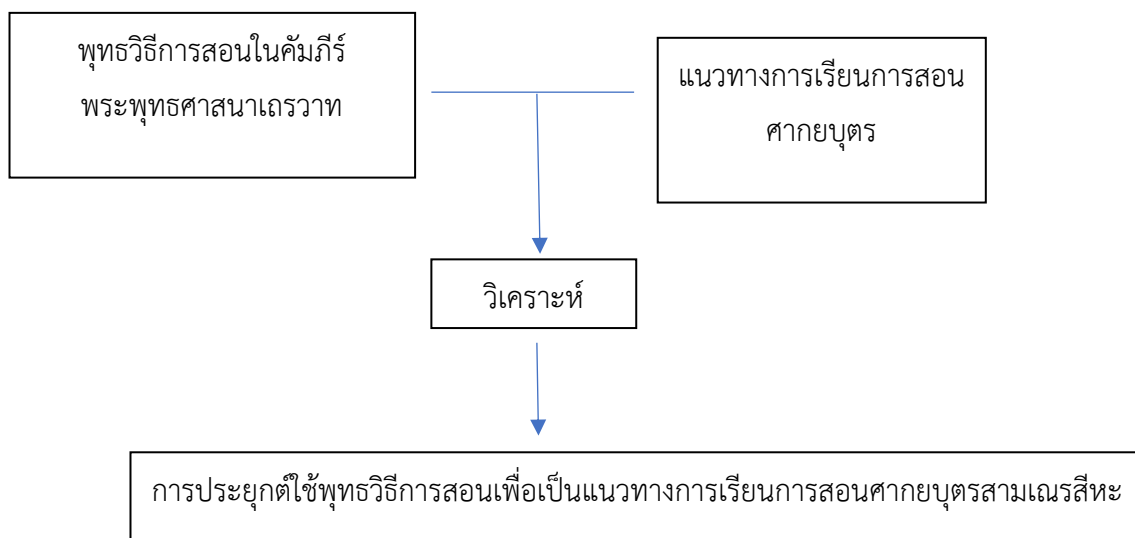
ปัญญา ยังบูรณาการผู้เรียนได้เรียนรู้ ผ่านการพัฒนา “การกินอยู่ดูฟังเป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาและมีวัฒนธรรม เมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้บริหาร และคณะครู เป็นกัลยาณมิตร การพัฒนากระทรวงศึกษาธิการ (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต), 2547)

การบวชที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนานั้น คืออย่างไร เรียกกันมาว่า “บวชเรียน” ไม่ว่าบวชพระหรือบวชเณร เรียนก็คือศึกษาการบวช (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป. อ. ปยุตฺโต, 2560) จึงเป็นการศึกษา แล้วที่บอกว่าจะได้มีประสบการณ์ซึ่งอาจเป็นประสบการณ์ใหม่แปลกไปจากที่เคยอยู่เคยเป็นคฤหัสถ์หรือเป็นนักเรียนในโรงเรียนข้างนอก เพื่อให้สามเณรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีความประพฤติที่ดี มีพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา (Damnoen et al., 2021) เป็นศาสนทายาทที่ดีเพียบพร้อมด้วยจริยาวัตร (ทองล้อม อินทะสร้อย, 2564) เป็นนื่อนานาบุญอันประเสริฐในพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจและ ปัญญา มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน (สิน งามประโคน, 2566)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย จึงศึกษาพุทธวิธีการสอน คำสอน และหลักการสอน ของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก และอรรถกถา เป็นต้น มาประมวลกับวรรณกรรม เพื่อเป็นแนวคิดในการประยุกต์ ใช้ในการบริหารและพัฒนาสามเณรให้มีปัญญา มีความรู้ความสามารถตามวัตถุประสงค์ของการสอน เพื่อเป็นศาสนทายาทที่พึงประสงค์ในพระพุทธศาสนา และสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ คือ ศึกษาเรื่องการสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา เป็นต้น และข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนา วารสาร เอกสารสิ่งพิมพ์ วรรณกรรมและข้อมูลชนิดอื่น ๆ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เรื่อง “การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ” ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากคัมภีร์และเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้บริหารและคณาจารย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์บุรีรัมย์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ บทสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2567 ใช้ในการวิจัยเอกสาร วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล แล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก นั้นในการกำหนดกระบวนการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดให้มีกระบวนการวิจัย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างหรือเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัย ที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ บทสัมภาษณ์ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของเนื้อหา

ผลการวิจัย

พุทธวิธีการสอนในพระคัมภีร์พุทธศาสนา

ผลการวิจัย พบว่า การสอนของพระพุทธเจ้า แม้เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไป บางคราวจะมีความมุ่งหมายเฉพาะ แต่ก็ดำเนินได้อย่างเหมาะสมและได้ผลดี มีคุณลักษณะที่เป็นลีลาในการสอนมี 4 ประการ คือ 1) อธิบายชี้แจงให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง ชี้แจง อธิบาย แสดงเหตุผลได้ชัดเจน แจ่มแจ้ง เป็นจริงเหมือนจุมมือไปดูให้เห็นกับตา 2) บรรยายได้ซาบซึ้ง ชักชวน แนะนำให้เห็นความสำคัญ ชวนให้คล้อยตาม จนอยากลงมือทำ และยอมรับนำไปฝึกฝนและนำไปปฏิบัติได้ 3) สอนด้วยความเข้าใจให้อาจหาญแก้อะไรก็ได้ เกิดกำลังใจ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้น ให้มีความอดทนที่แข็งแกร่ง มีกำลังใจในการปฏิบัติมันจะทำให้สำเร็จได้ โดยไม่หวั่นไหวต่อความเหนื่อยยาก และ 4) ชื่นชมผู้ฟังมีใจที่เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ไม่น่าเบื่อ เปี่ยมด้วยความหวัง เห็นผลแห่งความสำเร็จ เห็นผลดี

แนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสี่หะ

ผลการวิจัย พบว่า เนื่องจากสามเณรยังไม่มี ความเข้าใจในบทเรียน แต่มีความเลื่อมใสศรัทธาในการศึกษาหาความรู้สนใจเอาใจใส่ต่อการเรียน จึงจำเป็นที่จะสอนสามเณรได้เรียนรู้ไปตามลำดับจากง่ายไปยาก พระพุทธเจ้าทรงเลือกบุคคลเป็นอุบายในการเผยแผ่พระศาสนาได้อย่างรวดเร็ว ทำให้มีการวางแผนการสอนได้อย่างถูกต้อง และการรู้จักจังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์ มีความอดทนไม่หักหาญหรือดุดัน มีความฉะฉานไม่ปล่อยให้ผ่านไป การลงมือปฏิบัติให้เห็น และประยุกต์จากการเปรียบเทียบกับข้ออุปมาอุปไมยช่วยทำให้เรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยาก ทำให้เข้าใจง่าย การถามสามเณรหลังการสอน ทำให้มีความกระตือรือร้น และทำให้ผู้สอนเกิดการพัฒนาในการเตรียมการสอน

การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตร

ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์พุทธวิธีการสอน โดยการนำวิธีการชี้แจงและอธิบายตามลำดับ การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด การใช้ตัวอย่างเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ การทดสอบอย่างสม่ำเสมอ มาประยุกต์ใช้ในการสอนศากยบุตรสามเณรสี่หะ ทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้สามเณรมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากยิ่งขึ้น

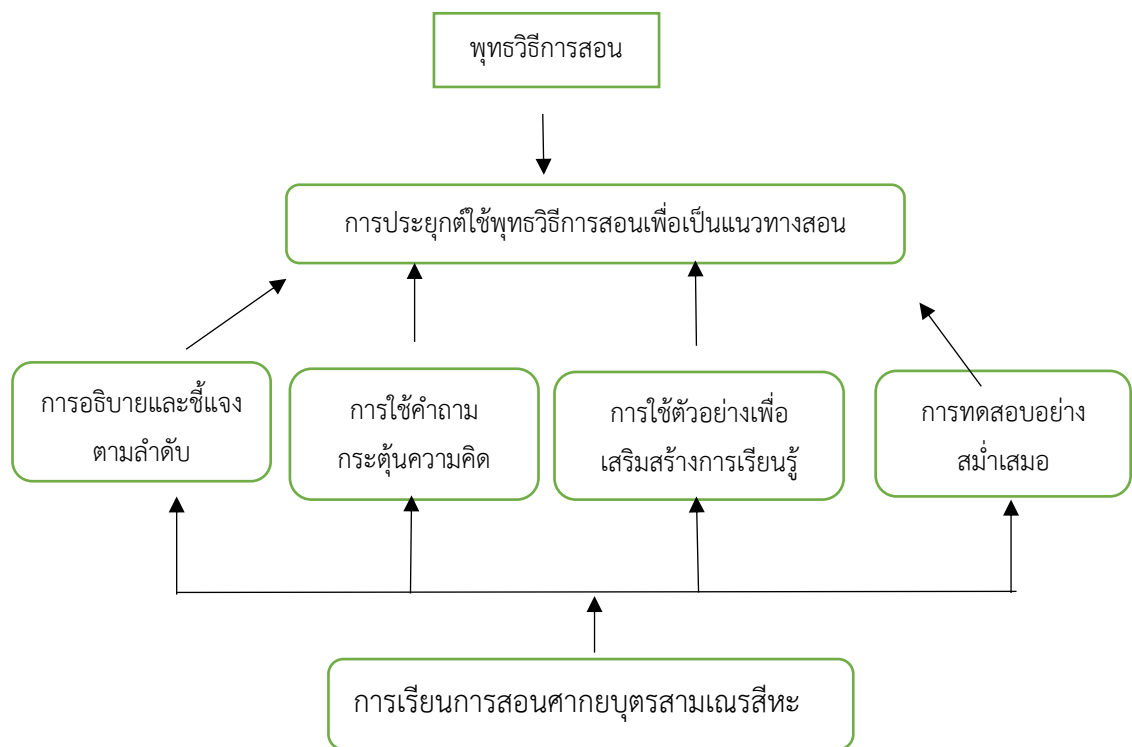
อภิปรายผลการวิจัย

พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีวิธีการสอนอยู่ 4 วิธี คือ 1) แบบสากัจฉา หรือแบบสนทนา 2) แบบบรรยาย จะทรงใช้ในการแสดงธรรม หรือใช้เมื่อมีการประชุม 3) แบบตอบปัญหา เมื่อมีข้อสงสัยหรือมีปัญหาในข้อธรรมและวินัยต่าง ๆ และ 4) แบบวางกฎข้อบังคับ การเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ เป็นการประยุกต์จากพุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อนำมาใช้ในการสอนสามเณรด้วยวิธี 1) การอธิบายและชี้แจงตามลำดับ 2) การใช้คำถามกระตุ้นความคิด 3) การใช้ตัวอย่างเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ 4) การทดสอบอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เป็นวิธีที่ช่วยพัฒนาการเรียนของสามเณรมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เพื่อให้สามเณรเข้าใจในสิ่งที่กำลังจะสอนมากที่สุด เพราะเมื่อสามเณรนำสิ่งที่สอนไปปฏิบัติ อาจปฏิบัติไม่ถูกขั้นตอน จะทำให้เกิดความผิดพลาดเสียหายได้ การใช้คำถามปลายเปิด โดยเป็นฝ่ายถามนำไปก่อน เพื่อกระตุ้นความสนใจของสามเณรให้เข้าสู่เนื้อหาของบทเรียน ให้สามเณร ได้คิดได้โต้ตอบด้วย ให้เกิดความจำ ไม่ใช่แค่ฟังเพียงอย่างเดียว การใช้ตัวอย่างอุปมาอุปไมยที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระในหน่วยการเรียนรู้ จากสิ่งที่ใกล้ตัวหรือจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน จะเป็นสิ่งที่ทำให้สามเณรเข้าใจได้มากขึ้น

การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะมี 4 วิธี คือ 1) การชี้แจงและอธิบายตามลำดับ โดยประยุกต์จากแบบสากัจฉา หรือสนทนา และการบรรยาย 2) การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นความคิด ประยุกต์จากอุบายเลือกคนเพราะพระพุทธเจ้าทรงเลือกบุคคลเป็นอุบายในการเผยแผ่พระศาสนาได้อย่างรวดเร็ว 3) การใช้ตัวอย่างเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ประยุกต์จากการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ 4) การทดสอบอย่างสม่ำเสมอ ประยุกต์จากแบบวางกฎข้อบังคับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการปรับให้ทันกับยุคสมัยในปัจจุบัน จึงต้องพยายามศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยที่เป็นหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ได้จัดไว้โดยตรง และการศึกษาวิทยาการสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน เช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งได้ดำเนินการจัดการศึกษาแล้ว สามเณรก็ต้องทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา แก่ประชาชนโดยทั่วไป เพื่อให้สามเณรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้มีความประพฤติที่ดี และเป็นศาสนทายาทที่ดีเพียบพร้อมด้วยจริยาวัตร (ทองล้อม อินทะสร้อย, 2564) เป็นนือนาบุญอันประเสริฐในพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจ และ ปัญญา มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปฏิบัติตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน (สิน งามประโคน, 2566) เมื่อจะเริ่มสอนหน่วยการเรียนรู้ให้กับสามเณรจะต้องมีการชี้แจงและอธิบายให้สามเณรเข้าใจให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง ทำให้สามเณรเกิดความเข้าใจไปตามลำดับขั้นตอน การรู้จังหวะและโอกาส เป็นการฝึกให้สามเณรใช้สมองในการคิด เพื่อทำความเข้าใจในเนื้อหาที่กำลังสอน การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ โดยยกตัวอย่างที่เป็นนามธรรมควบคู่กับรูปธรรม หรือเป็นนิทานธรรมบท หรือยกตัวอย่างจากการสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เพื่อขยายความรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนสามเณร และจะมีการทดสอบเป็นประจำเมื่อสอนเสร็จ หรือทดสอบภายในคาบเรียนนั้น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการสอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนการสอนศากยบุตรสามเณรสีหะ เป็นการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถนำเสนอแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 2 สามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

หลักสูตรเทปฎกบาลีศากยสีหะ เป็นหลักสูตรที่จะพัฒนาคุณภาพของสามเณรให้เป็นสามเณรที่มีสมรรถนะที่สำคัญ 6 ประการ ได้แก่

- 1) สามารถในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์
- 2) สามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
- 3) สามารถในการแก้ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ที่บนพื้นฐานของหลักเหตุผล และคุณธรรม
- 4) สามารถดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม
- 5) สามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ
- 6) สามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นความสามารถในการครองตนให้เป็นผู้ที่มี ศีลาจารวัตรงดงาม สามารถนำหลักธรรมมาเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า เป็นคำสอนที่ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นสิ่งที่ทันสมัยอยู่เสมอ แสดงธรรมด้วยจิตเมตตา ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อาภิส แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงอรรถ แสดงธรรม ไม่ยกตน ไม่เสียตีสืชมซึ่งผู้อื่น มีสติปัญญาที่ชาญฉลาดเป็นเบื้องต้น ประกอบด้วยหลักของนักเผยแผ่กับผู้ฟัง หรือผู้สอนกับผู้เรียน ที่มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นกัลยาณมิตร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การคิดกิจกรรมละลายพฤติกรรมของสามเณร เพื่อให้เกิดความวางใจ เกิดสัมพันธภาพที่ดี มีความสนิทสนม เพื่อการเรียนรู้ที่ดี ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ จัดกิจกรรมก่อนเปิดการศึกษา เพื่อละลายพฤติกรรมของสามเณร

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การอธิบายซ้ำ ๆ ซ้ำ ๆ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก สำหรับสามเณรที่เข้ามาใหม่ และยังไม่คุ้นชินกับการเรียนการสอน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ควรจัดการเรียนเสริมเพื่อปรับพื้นฐานของสามเณร ก่อนเปิดการศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เพื่อกระตุ้นให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพที่ดี ควรนำกิจกรรมเกมส์ฝึกสมอง มาเพิ่มการเรียนการสอนด้วย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ นำเกมส์เสริมทักษะความรู้ที่มีอยู่บน internet นำมาเสริมในบทเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ พุทธวิธีการสอน ที่สำคัญ คือ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหลักสูตรเตปฏิกบาลี ศากยสีหะ โดยควรให้ความสำคัญกับสามเณรเป็นสิ่งแรก สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการสอนโดยใช้พุทธวิธีการสอนสำหรับเด็กพิเศษ

เอกสารอ้างอิง

- ทองล้อม อินทสร้อย. (2564). รูปแบบการพัฒนาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะสามเณรต้นแบบ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยพุทธบูรณาการ. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(2), 1-14.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *โรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2560). *บวชเณร เห็นชีวิตแห่งการศึกษา สามเณรดี มีปัญญา สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). *ปฏิบัติธรรมให้ถูกทางและพุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สิน งามประโคน. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของวัดสู่คุณภาพชีวิตพระภิกษุ สามเณรในอนาคต. *วารสารศิลปการจัดการ*, 7(1), 127-140.
- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.